

Notat

Fra: Miljødirektoratet
Til: Klima- og miljødepartementet
Dato: 13.12.2022
Kopi til: [Klikk for å skrive]

Forvaltningsprinsipper svartand

Vurderinger rundt jakt i gamle Østfold fylke innenfor dagens jakttidsforskrift, og evt. jakt i Kautokeino på våren.

Status på svartand i Norge og Skandinavia

Svartand (*Melanitta nigra*) hekker i Norge spredt og fåtallig over store deler av landet. Arten er i hekketiden knyttet til fjellvann i bjørke- og vierregionen, og opp i den alpine sonen. Den norske hekkebestanden ble i 2015 anslått å være mellom 1270 og 2510 individer, og den ble da vurdert som i nedgang (Shimmings & Øien 2015).

Det finnes ingen landsdekkende kvantitativ kunnskap om bestandsendringer for svartand, men regionale rapporter antyder omfattende bestandsnedgang for deler av den norske hekkebestanden siden begynnelsen av 1990-tallet (Nord-Trøndelag, Oppland og Vest-Agder, og Hardangervidda > 50 % siste 20 år).

I Sverige er bestanden estimert til ca. 12 200 individer. Den svenske bestanden økte markant de siste 30 år fram til 2009 (Ottoosson et al. 2012). Det at bestanden har økt så kraftig i Nord-Sverige kan tyde på at det har skjedd en forskyvning av den norske hekkebestanden nordover og oppover i fjellet. Dette er områder som er mindre undersøkt, og den samlede nedgangen for bestanden i Norge kan derfor være mindre enn det lokale rapporter tyder på. Det er imidlertid indikasjoner på en nedgang i den svenske bestanden i løpet av de siste tre generasjoner (Green et al. 2020; SLU Artdatabanken 2020).

På bakgrunn av dette vurderte Artsdatabankens rødlistekomite for fugl i 2021 at bestanden i Norge er redusert med mer enn 10 % over tre generasjoner. Arten vurderes derfor til rødlistekategori sårbar VU etter kriteriet C1 (< 10 000 individer og en nedgang på > 10 % de siste tre generasjoner).

Våre vurderinger ved revisjon av jakttidforskriften 2022-2028

I Norge hekker det svartand i alle fylker. De overvintrer langs kysten, og en del trekker blant annet til danske farvann. Langs Østfoldkysten kommer det inn et stort trekk av svartand fra den russisk-baltiske bestanden på høsten. Disse antas å utgjøre majoriteten av det som skytes i Norge, og de to siste jaktårene har i snitt 137 jegere felt mellom 1000 og 1400 svartender. Svartand ble vurdert til rødlistekategorien sårbar (VU) i 2021 på bakgrunn av kriteriet om færre en 10 000 individer og mer enn 10 % bestandsnedgang siste tre generasjonene. Årsaken til endring av kategori fra Rødlista 2015, hvor den var vurdert som nær truet (NT), er imidlertid bestandsnedgang i Sverige. Svartand er likevel vurdert som livskraftig i Sverige, og kan jaktes i hele landet. I Danmark felles det 5000-8000 ender årlig.

Bestanden av svartand har økt i Nord-Sverige, noe som kan tyde på at det har skjedd en forskyvning av hekkebestanden nordover og oppover i fjellet. Det er sannsynlig at klimaendringene kan ha medført en slik forflytning i hele Fennoskandia. I tidligere Oppland fylke er det også antydninger til at arten hekker høyere til fjells enn før. Dette er områder som er mindre besøkt av ornitologer, og den samlede nedgangen for bestanden i Norge kan derfor være mindre enn det lokale rapporter tyder på.

Ved forrige jakttidrevisjon i 2017 ble jaktområdet for svartand innskrenket til Østfold fylke. Miljødirektoratet la den gangen til grunn at de aller fleste fuglene som ble felt i Østfold ikke kom fra den norske hekkebestanden. Før denne revisjonen var det tillatt med jakt i tidligere Østfold, Akershus, Oslo, Vestfold, Buskerud, Telemark, Aust-Agder og Vest-Agder fylker, hvor det til sammen ble felt ca. 3000 svartender per år. Denne endringen medførte en betydelig innskrenkning av muligheten for jaktutøvelse på svartand. Å fjerne jaktmuligheten helt på denne arten vil ytterligere svekke jakttilbudet og ivaretagelse av høstingstradisjoner.

Det er fortsatt liten sannsynlighet for at jaktuttaket påvirker den norske hekkebestanden negativt. Stans i jakt på svartand vil ramme en høstingstradisjon i et område av landet som har relativt få jakttilbud. Jakta utøves i all hovedsak på en internasjonal bestand med et høstingsverdig overskudd.

Miljødirektoratet opprettholdt dagens jakttid på svartand etter en ny samlet vurdering hvor vi vektlegger at det er sannsynlig at vi høster fra den russisk-baltiske bestanden. Vi ser behov for økt kunnskap om den norske hekkebestanden i årene fremover pga dårlig kunnskapsgrunnlag. Det er behov for en totaltelling av svartand for hele landet. Fram til nå har vi kun hatt informasjon fra deler av Sør-Norge.

Svartand og jakt på våren

Fra VKMs risikovurdering;

Ved å kombinere kvalitative vurderinger og innsikt fra bestandsmodelleringen med føre-var-prinsippet, konkluderer vi med at vårjakten innebærer følgende risiko for livskraftigheten til de lokale bestandene:

- Ethvert jaktuttak av svartand, sjøorre og havelle utgjør en høy risiko, siden disse artene er sårbare eller nær truet ifølge den norske Rødlista, har negativ nasjonal (og global) bestandsutvikling, og bare ble observert i små antall i Kautokeino ved tellingene på nittitallet.

Hvis vi forutsetter at de svartendene som opptrer på våren i Kautokeino er en del av den lokalt hekkende bestanden, mener vi det vil være negativt å jakte på hekkebestanden til en trua art i Norge, med de forpliktelser vi har for å bedre bestandssituasjonen for arten. Tvert imot mener vi dette gir grunnlag for ett større vern i hekkeområdene, og rasteområder den benytter før den ankommer hekkeplassene.

Samtidig tror vi at store deler av både den svenske og deler av den finske bestanden tåler en beskatning på høsten, gjennom relativt stabile bestander i disse landene, og med en høsting på en felles Fennoskandisk bestand som opptrer bla. i Østfold fylkes skjærgård på høsten, og som ikke kun er en del av den nord-norske hekkebestanden.

Basert på vurderinger gjort av Artsdatabanken ved revisjon av Rødlista 2021 og risikovurderingen fra VKM anbefaler vi ikke jakt på svartand på våren.